

ПРИДЕСНЯНСЬКА КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

СВІТЛО І ТІНІ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ

Належне місце серед новітніх навчальних посібників з історії України посяде книга кандидата історичних наук, доцента Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя О. Д. Бойка — «Історія України у ХХ столітті» (Ніжин, 1994). Широка палітра інформаційного матеріалу, стислість і лаконічність викладу, чіткість аналітичних висновків, композиційна компактність фактів, явищ і подій роблять книгу цікавою і доступною для сприйняття. Лейтмотивом посібника є державницька концепція і визначена автором схема: від формального статусу самостійної держави, якою була радянська Україна на початку 20-х років, — до її інкорпорації в тоталітарну систему СРСР і прорив до незалежності і суверенітету в сучасну добу. Тому особливої ваги ця робота набуває в умовах державотворення та культурно-національного відродження України. Адже впродовж багатьох століть Україна в особі її кращих представників виборювала, здобувала і в силу різних обставин втрачала свою державність.

Становлення державності українського народу — це довгий і повільний історичний процес, що має свої періоди. Цими періодами були: Київська Русь, Галицько-Волинська держава, Запорізька Січ — «перша християнська республіка» та козацько-гетьманська держава, започаткування власної державності в Українській Народній Республіці, розвиток цієї традиції на початку радянської влади та поступове обмеження і втрата незалежності УРСР у складі СРСР.

Аналіз уроків історичного досвіду потрібен для усвідомлення суспільних та культурологічних процесів, що привели до створення Української Держави. Заради майбутнього — в минуле, де воно пізнане, перебігає на добро і зло, в ньому нам легко знайти живицю нашого поступу і духу. Що із залишеної попередніми поколіннями спадщини слід приймати, берегти і розвивати, а від чого слід відмовитися?

У навчальному посібнику «Історія України у ХХ столітті» висвітлюється історія України у суперечливий і драматичний період — від 20-х років ХХ століття до нашого часу. Історія нашої країни подається у контексті історичного розвитку тих держав, до складу яких тривалий час входили українські землі, — СРСР, Польщі, Румунії, Чехословаччини. Автор зосереджує увагу на викладі суті, причин, тенденцій, характерних рис, особливостей, наслідків для українців тих історичних процесів та явищ, що мали місце в житті цих країн. У посібнику висвітлено ряд проблем, які з недостатньою повнотою розкриті у навчальній літературі (голод 1921 — 1923 рр., здійснення політики коренізації, західно-українські землі в 20 — 30-х рр., «українське питання» напередодні та уроки другої світової війни тощо.) Зважено, об'єктивно, помірковано, не орієнтуючись на ті чи інші погляди і сили, а виявляючи себе історико-діалектиком, з наукових позицій О. Д. Бойко висвітлює історію

злетів і падінь, перемог і поразок нашого народу. У книзі з'ясовані суть та характерні ознаки тоталітарної системи СРСР, їх вияв у репресивній політиці на Україні, нехтуванні норм моралі, людської гідності, національної честі. Автору вдалося подолати догматизм і консерватизм, які були притаманні радянській історіографії, що не помічала реальної дійсності.

Принципово важливе значення має з'ясування в посібнику культурологічних питань, пов'язаних з різними періодами духовного життя України. Так, логічно-доказово показано, що характерними рисами духовного життя суспільства в 20 — 30-ті роки був суперечливий і неоднозначний процес: «з одного боку — новаторство і пошук, ламання стереотипів, залучення широких народних мас до надбань і продукувань культури, але з іншого боку — уніфікація, централізація, тотальна ідеологізація, певне зниження рівня культури» за рахунок псевдонародності та переваги кількісних показників над якісними. Ідеологічні атаки сталінізму на українську інтелігенцію посилились і розширились у повоєнний час. Книга О. Д. Бойка містить яскраві та вражаючі факти кампаній по звинуваченню інтелігенції в «націоналізмі», «космополітизмі» та «низькопоклонстві» перед Заходом. У посібнику розкрито процес подальшого визволення культури і духовного життя з-під преси сталінізму, що сприяло громадському пробудженню і національному відродженню. Однак рецедиви сталінізму продовжувалися, ідеологічний диктат гальмував розвиток духовного життя суспільства.

Для рецензованого посібника характерні цікава сучасна композиція, широке зіставлення альтернативних точок зору, аргументоване обґрунтування авторської позиції, уникнення форми подачі матеріалу за принципом «істини в останній інстанції». Так, автор вдається до дискусійного характеру постановки питання «Возз'єднання, анексія, інкорпорація?» щодо долі західноукраїнських земель на початку другої світової війни.

Слід відзначити, що книга написана на широкому колі джерел минулої, новітньої вітчизняної, української та зарубіжної історіографії. Зовнішнє оформлення посібника та вдало підібрані фотоілюстрації відповідають змістові книги про світло і тіні історії України.

Попри всі позитивні моменти, слід відзначити, що доцільно було б у посібнику дати політичні портрети, виділити мотиви дій тих чи інших партійних діячів та морально-психологічний стан людей, завдяки яким творилася історія. Зокрема, варто було б показати трагізм того покоління свідомої української молоді, яке сформувалося наприкінці 30-х років в УРСР і бачило жах сталінської дійсності. Ця молода плеяда з початком війни волею історії опинилася перед жорстоким вибором: із Сталіним проти Гітлера, чи з Гітлером проти Сталіна, — але не прийнявши цього вибору, болісно шукала власної орієнтації. Одні знаходили шлях до українських національно-визвольних сил — ОУН—УПА (але в Східній Україні для цього було мало можливостей); другі намагалися використати умови окупації для якоїсь української громадсько-корисної діяльності (згодом вони були змушені тікати на Захід, або опинилися в сталінських таборах смерті); треті прилучалися до радянського підпілля, сподіваючись, що після визволення від фашизму внаслідок всенародного опору характер радянської системи зміниться. Однак переважна більшість свідомо виступила на захист рідної землі, перетворивши війну у Вітчизняну. На наш погляд, така оцінка необхідна як для об'єктивного висвітлення подій в період війни, так і для злагоди та формування у молоді почуття патріотизму і шанобливого ставлення до старших поколінь. Доцільно, на нашу думку, висвітлити питання щодо утворення в 1921 році Кримської АСРР, оскільки історія її підпорядку-

вання нагадує нинішню ситуацію: повна автономія, «безпосереднє підпорядкування Москві» чи включення Криму до складу України.

Рецензована книга принесе користь усім, хто цікавиться історією України, а випускникам шкіл особливо, оскільки більшість відповідей на питання екзаменаційних білетів вони знайдуть у посібнику О. Д. Бойка.

Зміст книги підводить нас до висновку, що сьогоднішні проблеми України глибоко проросли в минулому і за чотири роки незалежності не набагато зміцнів наш «п'ємонт» і не ослабли «рідні вандей». До тих, хто гортатиме сторінки цього посібника, звертаємося з порадою: вникаймо в кожне слово нашої складної і героїчної історії, оцінімо здобутки синів і дочок України на шляху державотворення, зрозуміймо їх помилки і прорахунки, тоді ми глибше усвідомимо причини наших бід і в міру своїх сил і здібностей будемо творити цивілізовану, правову, демократичну Україну, в якій щасливо житимуть усі і кожний.

Ольга Ростовська,
Сергій Родін,
Ганна Іщенко.

ЛІТОПИС ПАРТИЗАНСЬКОЇ БОРОТЬБИ

«Настав час, коли кожний, не шкодуючи життя, повинен до кінця виконати священний обов'язок перед Батьківщиною, перед своїм народом». Ці рядки із звернення Президії Верховної Ради, Ради Народних Комісарів УРСР, ЦК КП(б)У від 6 липня 1941 р. до населення України у зв'язку з нападом фашистської Німеччини на Радянський Союз не залишили нікого байдужим, збентежили душу, змусили кожну людину замислитися над тим, що діється, зробити свій вибір у тій небаченій за масштабами збройній боротьбі, яка охопила терени України. Сьогодні ми можемо відверто говорити, що зробити той вибір було нелегко, що морально-політична єдність радянського народу, про яку нещодавно так багато писалося, не була монолітною. Окремі групи і прошарки населення України у перші дні війни виявили вороже ставлення до радянської влади, не бажали відстоювати її зі зброєю в руках, пов'язували свої надії і майбутнє з перемогою Німеччини. І, як відомо, для такої позиції були підстави. Вони значною мірою пояснювались масовими репресіями, які чинив сталінський режим, беззаконням і свавіллям стосовно прав і свобод громадян.

Але, попри всі негаразди, переважна більшість населення України не хотіла бачити у нацистах своїх «визволителів», розглядала їх як загартників і поневолювачів. І треба прямо сказати, що фашистське військово-політичне керівництво цього очікувало, хоч і сподівалося на підтримку окремих верств населення. Але найбільші надії гітлерівці покладали на силу. З цього приводу в директивах військового командування Німеччини, виданих ще до початку війни, говорилося, що «активний чи пасивний опір цивільного населення слід придушувати в зародку найсуворішими заходами покарання», а «партизани підлягають безжалісному знищенню».

Вже в перші місяці війни на тимчасово окупованій території почав поступово розгортатися антифашистський рух опору, який викликав серйозне занепокоєння німецької влади. Саме за цих обставин 16 вересня 1941 р. шеф штабу Верховного головнокомандування німецьких збройних сил фельдмаршал В. Кейтель видав широковідомий наказ про придушення «комуністичного повстанського руху». Цей документ, беззастережно віддаючи першість у антифашистській збройній боротьбі кому-

ністам та їх прихильникам, водночас висловив побоювання з приводу того, що до «комуністичного повстання» приєднаються націоналістичні та інші сили, щоб у такий спосіб «викликати утруднення для німецьких окупаційних властей» і створити загрозу «для німецького керівництва війною».

Опір своїм завойовницьким планам, зухвалим і брутальним заходам гітлерівці зустріли і в Україні. За образним висловом відомого італійського публіциста і військового кореспондента К. Малларте, який восени 1941 р. перебував з німецькими військами на Полтавщині, дії партизанів нагадали йому часи Б. Хмельницького.

Вже з осені 1941 р. у антифашистському русі чітко визначилися дві течії: комуністична і націоналістична, кожна з яких мала свою стратегію і тактику, масову базу, різну ступінь готівності. Одним з перших розгорнули збройну боротьбу в тилу німецько-фашистських військ трудящі Чернігівської області. На її території діяли партизанські з'єднання О. Федорова, М. Попудренка, І. Бовкуна, М. Таранушенка, Ю. Збанацького, М. Шукаєва, десятки загонів народних месників. Саме цим подіям, героїчним і трагічним, присвячена збірка документів і матеріалів про участь партизанів Чернігівщини в боротьбі проти фашистських загарбників, яка побачила світ у редакційно-видавничому комплексі «Деснянська правда» до 50-річчя визволення України від гітлерівських окупантів.*

Науково-популярне видання, яке є доповненням книги «Черниговщина в период Великой Отечественной войны (1941 — 1945) гг.», слід розглядати як першу спробу мовою документів об'єктивно висвітлити партизанський рух однієї з областей України. До певної міри упорядникам це вдалося. У збірнику використані документи Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного кінофотофоноархіву України, Державного архіву Чернігівської області, раніше опублікованих документальних видань.

Уведені в обіг нові або маловідомі широкому читачеві архівні документи неадекватно характеризують зародження і розвиток партизанського руху на чернігівській землі, показують негативні і позитивні риси цього складного процесу. Зокрема, у доповідній записці політуправління Південно-Західного фронту від 15 серпня 1941 року про діяльність партизанської школи у Чернігові (док. № 3) подаються відомості про те, що на середину серпня 1941 р. у тил німецько-фашистських військ було перекинуто близько 1300 партизанів, але постійного зв'язку з ними центр не мав. Владає в очі й той факт, що програма згаданої школи була розрахована лише на 3 дні навчання. Тому неважко дійти висновку, що у такий стислий строк неможливо підготувати кваліфікованого спеціаліста партизанської боротьби, що і було однією з причин недостатньої ефективності дій і невиправданих втрат народних месників.

Про серйозні хиби у підготовці до розгортання партизанського руху в Чернігівській області свідчить запис розмови від 11 вересня 1941 р. по прямому проводу М. Хрушова з членом Військової ради Південно-Західного фронту М. Бурмістенком (док. № 5). З цього документа можна почерпнути відомості про те, що при наближенні німців частина місцевих партійних і радянських керівників, відповідальних за підготовку партизанських баз і підпільних квартир на Чернігівщині, у паніці втекла або відійшла на схід з частинами Червоної Армії. Таке явище було притаманне не тільки вказаній області, а й іншим регіонам України.

*«В тилу ворога, 1941 — 1945». Док. і матеріали про участь партизанів Чернігівщини у боротьбі проти фашист. загарбників. Упор.; С. М. Мельник, М. К. Бойко; редактор М. О. Рудько. Чернігів, — 1994. — 150.: С. 1 л

З цікавістю читаються вміщені у збірнику документи німецького і угорського військового командування, інших окупаційних установ (№№ 10, 13, 16, 18, 20 та ін.). Вони неупереджено доводять, що гітлерівці та їх союзники прийшли в Україну не як визволителі, а як загарбники. Встановлений ними кривавий режим грабежу, терору і насильства став однією з основних причин антифашистського руху. Чимало опублікованих документів пов'язані з організацією штабів партизанського руху, створенням загонів і з'єднань Чернігівщини, їх бойовою діяльністю і результатами. Зокрема, чернігівські партизани надали значну допомогу радянським військам у форсуванні рік Десна, Прип'ять, Дніпро у вересневі дні 1943 р. Ці дії народних месників, як відомо, отримали високу оцінку фронтового командування Червоної Армії.

Привертають увагу й ті сторінки збірника, де вміщені документи про партизанські загони і з'єднання, сформовані з чернігівців, які перейшли за наказом командування на правий берег Дніпра, і діяли в західних областях на теренах Чехословаччини. Це є яскравим доказом того, що кожний патріот України бився з фашистами не тільки за власну оселю, своїх рідних і близьких, але й за всю Україну, прагнув допомогти народам, як тепер кажуть, ближнього і дальнього зарубіжжя. У цьому контексті є чимало ґрунтовних документальних свідчень про бойове побратимство українських, російських і білоруських партизанів.

З позитивного боку збірку документів характеризують численні фотоматеріали, більшість яких невідома широкому загалу. Знімки відтворюють не лише бойову діяльність, але й побут месників, їхні зв'язки з населенням.

Разом з тим слід висловити і окремі побажання, які можуть стати в нагоді як упорядникам згаданої збірки, так і іншим публікаторам. У книзі опубліковані цікаві архівні документи про участь в партизанському русі військовополонених, про розклад поліцейських станів і перехід на бік партизанів угорських солдат. Проте опубліковані документи висвітлюють лише комуністичний партизанський рух на Чернігівщині, хоч є окремі згадки, що восени 1941 року на території області було і формування національного забарвлення. Тому конче необхідно, щоб майбутні документальні публікації з історії антифашистського опору на Україні виходили з тогочасних реалій. Лише за цієї умови, незважаючи в нагоді як упорядникам гаданої збірки, так і іншим публікаторам. У якій ми відчуваємо.

Рецензоване документальне видання виграло б, якби в ньому було представлено більше документів про партизанський рух, що засвідчують не тільки бойові успіхи, але й недоліки та прорахунки, які мали місце в організації і керівництві народною боротьбою на окупованій території. А такі документи є у фондах Центрального державного архіву громадських об'єднань України. Це потрібно не для компрометації чи засудження дій тих або інших керівних політичних чинників, а для наповнення об'єктивним змістом історичної пам'яті нашого народу, усунення з неї міфів і легенд.

В цілому ж ініціатива секції партизанів Великої Вітчизняної війни Чернігівської обласної Ради ветеранів України, завдяки якій світ побачила документальна збірка «В тилу ворога. 1941 — 1945», заслуговує схвальної оцінки. Народні месники своєю самовідданою боротьбою з фашистами заслужили і глибоку пошану, і вдячну пам'ять нащадків.

Анатолій Кентій

ДЛЯ ЗАЦІКАВЛЕНОГО ЧИТАЧА

Нестримно спливають роки. Віддаляються від нинішнього покоління події Великої Вітчизняної. На молодість наших дідів і батьків суво-

ра доля поклала нелюдський тягар війни, адже кожний шостий українець загинув.

Серед книжок цієї тематики, що надійшли до відділів обслуговування ОУНБ ім. В. Г. Короленка, привертає увагу одна з них. Це «Невідома війна: (Партизанський рух в Україні 1941 — 1944 рр. мовою документів, очима історика)». Таку назву має книга доктора історичних наук А. С. Чайковського, яка вийшла у видавництві «Україна».

У роки Великої Вітчизняної війни в лісах Київщини, Житомирщини, Чернігівщини, ряді інших областей зароджувались і діяли сотні великих і малих партизанських формувань і підпільних груп, чия боротьба була відповіддю на спробу ворога поневолити рідний край.

Глянути на події воєнних літ без полуди на очах допоможе читачам ця книга, тому що автор спирався у своїй праці лише на документальні свіжовіднайдені архівні джерела. Серед них, зокрема, — документи окупаційних фашистських відомств, вермахту, військ СС, поліції безпеки та СД, а також ОУН — УПА, радянських і партійних органів, НКВС — НКДБ, партизанських штабів.

Ця книга примусить читача ще раз глибоко задуматись над нашим недавнім історичним минулим і допоможе краще розібратися в історії партизанського руху на Чернігівщині.

За останні роки з'явилось чимало досліджень і спогадів про голодомор 1932 — 1933 років, насильницьку колективізацію, свавільне виселення селянських сімей за межі України.

Однак ми майже нічого не знаємо про тих, хто став чинити духовний і збройний опір нелюдському режиму, боротися проти запровадження колгоспного рабства. «Бунт землі: (Художньо-краєзнавча праця на архівному матеріалі)» — перша спроба відкрити невідому сторінку історії Придесення — вияви опору, визрівання на селі опозиційних настроїв у складних умовах дійсності 30 — 40 років. Володимир Шкварчук — консультант науково-редакційного підрозділу Чернігівської облради — створив цю книгу на строго документальних матеріалах із архівів ВЧК — ДПУ — НКВС — КДБ по Чернігівській області.

Вона розрахована на широкі читацькі кола і допоможе познайомитися зі сторінками нефальсифікованої історії Чернігівщини, зокрема, та України взагалі.

Болюча тема стихійного процесу і опозиційних проявів трудового люду Чернігівщини знайшла своє відображення на сторінках нової книги Сергія Павленка «Опозиція на Чернігівщині: 1944 — 1990 рр.», яка вийшла в серії «Бібліотека товариства «Просвіта». Перша його книга «Загибель Батурина. 2 листопада 1708 року» побачила світ у травні минулого року і викликала велику читацьку зацікавленість. Автор на основі унікальних документів досліджує причини появи опозиції, пропонує читачам цікаві історичні розвідки: збройне протистояння 1944 — 1949 років, керівний саботаж, виселення чернігівців за межі України, розправу з представниками релігійних конфесій, утворення перших опозиційних громадських організацій.

Багатий фактичний матеріал, підтверджений статистичними даними, стане в нагоді науковцям, краєзнавцям, робітникам, вчителям, молоді, яка навчається.

Повернутися з історичного минулого до нашої ринкової дійсності допоможе книга «Проблеми економіки Чернігівщини». Ця практично перша книга з економіки Чернігівського регіону написана віце-президентом Української асоціації якості, дійсним членом Академії економічних наук України Володимиром Федоровичем Савченком.

Підхід автора до окремих питань має не тільки теоретичний, а й чисто практичний, прикладний характер. Адже Савченко працював на Борзнянському заводі «Квадр», виробничому об'єднанні «Чернігівський радіоприладний завод». У травні 1992 року очолив економічну службу області.

Спочатку в газеті «Деснянська правда» були опубліковані основні положення першої частини книги «Економіка держави і регіону. Міфи і реальність», які викликали великий резонанс як у професіоналів-управлінців, так і в масового читача.

В інших розділах автор змальовує ситуацію та намічає шляхи виходу з кризи по окремих напрямках економіки Чернігівщини. Книга знайде свого читача серед науковців, управлінців, бізнесменів, просвітян.

Валентина Зелінська

БАЧЕННЯ РЕГІОНУ

Відносини держави і її регіонів, взаємодія, ступінь самостійності територій, їх права і обов'язки — всі ці питання є невід'ємною і досить складною частиною життєдіяльності країн в усі часи. Особливо гостро ці проблеми постали перед державами колишнього Радянського Союзу в останні роки. Причин цьому немало. Найголовніші з них:

- невідпрацьованість законів, концепцій економічного і соціального розвитку в новостворених державах;
- невміння центральних органів ефективно керувати територіями;
- впевненість керівництва регіонів, що на місці все можна вирішити оперативніше і раціональніше;
- різний ступінь розвитку регіонів, специфіка їх географічного та геополітичного положення, демографічні, екологічні особливості;
- **неврахування потреб регіонів** в часи планування адміністративно-командного стилю керівництва з центру і, як наслідок, накопичення проблем;
- масове невдоволення регіонів попередніми рішеннями, їх різка критика політики центру (своєрідний випуск пари з чайника) і тому подібне.

Тому регіональна політика всіх новостворених держав, в тому числі і нашої країни, потребує ґрунтовного осмислення, відпрацювання пріоритетів, розробки наукової концепції та її впровадження в життя.

В Україні це питання стоїть дуже гостро, воно стосується всіх регіонів. Але якщо такі області, як Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська і ряд інших, мають потужний промисловий і науковий потенціал, перебувають у центрі уваги держави, то зовсім інша ситуація на Поліссі, зокрема, у **нашій Чернігівській області**.

На жаль, комплексних наукових розробок, праць з економіки та соціального розвитку нашого регіону до останнього часу у нас фактично не було. За останні 20 років (а то і більше) не вийшло жодної праці цього напрямку.

Нещодавно видані дві книги В. Савченка «Проблеми економіки Чернігівщини» (1994 рік) та «Чернігівська область. Соціально-економічний стан. Шляхи розвитку» (1995 рік) стали першим комплексним дослідженням напрямку розвитку території, органічно доповнюють одна одну.

Книги написані на живому матеріалі останніх років, носять актуальний характер, відтворюють перехідний стан до економіки ринкового типу.

Автор добре знає економіку області, проблеми, на основі аналізу вказує шляхи їх розв'язання. Звичайно, багато в чому з ним можна погоджуватись чи не погоджуватись, але високий професіоналізм, логіка доказів, великий за обсягом і вдало підібраний фактичний матеріал, чіткість суджень і висновків викликають повагу. Добре і те, що В. Савченко не намагається «списати» всі невдачі на попередників або тих, хто недавно прийшов до керівництва областю, змінивши команду представників президента, не вдається до дріб'язкової помстливості чи спроби «обілити» свою роботу. Ось як про це говориться в книзі: «Роздуми ці, напевне, суб'єктивні, автор ні в якому разі не претендує на абсолютну правильність своїх висновків і пропозицій. Але хотілось би сказати одне. Мені довелося бути в гущі подій, бачити питання з середини. Будучи першими і, мабуть, останніми управлінцями апарату представника Президента в області, ми працювали в умовах двовладдя з Радою відповідного рівня, точніше кажучи, в умовах повного безвладдя. Дуже правильно, що цій ситуації покладений край, Рада і її виконавчий орган працюють пліч-о-пліч... «Я щиро зичу успіху новій владі в регіоні, адже від її роботи залежить рівень життя всіх людей, нас з вами».

Я знав В. Савченка у період, коли він очолював економічну службу області, давно співпрацюю з ним в Академії економічних наук, маємо спільні статті і наукові розробки. І скрізь, де б ми не були, чи то в Кабінеті Міністрів, чи в Міністерстві економіки, на науково-практичних конференціях, він піднімає болючі питання Чернігівського регіону, добувається поліпшення ситуації.

Цій же справі, за задумом автора, мають служити і написані книги.

Перша розвідка написана більш емоційно і в основному досліджує рішення державних органів останніх років, їх вплив на промислове та сільськогосподарське виробництво (на думку автора, негативний), проблеми прокордоння області, шляхи виходу з кризи. Ситуацію змальовано так:

«Нас кинули в хаос, в руїни попередньої економіки, нічого не створюючи взамін її. Це було названо ринком. Теоретики від економіки, які, крім інституцьких кафедр, нічого не бачили, ні дня не працювали на виробництві, в місті чи селі, в органах управління на рівні району чи області після кожної чергової поїздки до Сполучених Штатів Америки, змагаючись між собою, малюють нам все нові і нові моделі ринку. А економіка держави хиріє все більше, життя людей стає все нестерпнішим. Я не проти ринку. Я за реальний практичний підхід до цього питання».

Вихід із ситуації В. Савченко бачить у наданні пріоритету виробничій сфері, структурній перебудові економіки, ефективному використанні геополітичного положення Чернігівщини.

Книга «Чернігівська область. Соціально-економічний стан. Шляхи розвитку» тою чи іншою мірою детально охоплює фактично всі найважливіші аспекти життя регіону: демографічну ситуацію, соціальну сферу, природні багатства та їх використання, стан промислового та сільськогосподарського виробництва, будівельного комплексу. Особливий напрямок книги — створення рекреаційного комплексу, збереження і відтворення історико-архітектурної спадщини. Окремі розділи присвячені екології та наслідкам Чорнобильської катастрофи.

Читач знайде у книзі роботи ринкових структур, їх впливу на економіку області, цілий ряд інших важливих питань життєдіяльності регіону.

Кожен напрямок супроводжується детальним розглядом, даються аргументовані пропозиції щодо змін становища на краще. Головним напрямком автором вбачається комплексний підхід до розвитку регіону,

використання його слабозадіяних сприятливих факторів, таких як геополітичний, історичний, екологічний, рекреаційний, туристичний, транспортний, монопольний і ряд інших.

До недоліків праць В. Савченка слід віднести відсутність відображення концепції і розвитку науки на Поліссі, в тому числі і економічної. Треба було б питання фінансової політики викласти в окремому розділі.

Чимало сторінок (особливо, як я вже говорив, у першій праці) написані занадто емоційно, мовою більш художньою, ніж науковою.

Але в цілому книги, без сумніву, заслуговують на увагу. Вони несуть як теоретичний, так і пізнавальний та прикладний характер і можуть прислужитися науковцям, управлінцям, просвітянам, а також усім тим, кому необхідно чи просто цікаво мати інформацію про стан регіону, його особливості, шляхи вирішення проблем.

У кінці другої книги автор говорить: «Книга написана по гарячих слідах, але автор залишає за собою право повернутись до цих питань і пізніше, коли все відгорить, відстоїться і прийде пора холодного зваженого аналізу».

Побажаємо ж В. Савченку успіхів у його прагненні працювати на користь нашого регіону, у написанні нових книг.

Євген Сич

НА ПОЛИЦЮ КРАЄЗНАВЦЯ

Останнім часом до краєзнавчого відділу ОУНБ ім. В. Г. Короленка надійшло ряд різноманітних літературних джерел з історії Чернігівщини, літературознавчих розвідок, творів художньої літератури.

Серед них особливу увагу привертає тритомник «Українське слово», який вийшов 1994 року в Київському видавництві «Рось». Це — хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття. Адресується вона найширшому загалу читачів, передовсім учням, гімназістам, ліцеїстам, студентам, учителям.

Укладаючи першу в країні хрестоматію української літератури ХХ ст., упорядники поставили за мету сприяти руйнуванню існуючих стереотипів у літературній освіті і не творити нових. Для реалізації цього наміру вони відмовилися від стандартних бібліографічних довідок про письменників і замість них подають різножанрові матеріали — енциклопедичні довідки, есе, некрологи, автобіографії, літературознавчі статті, які часом висловлюють різні погляди на окремі твори чи й усю спадщину того чи іншого письменника.

До даного тритомника увійшли твори і статті про творчість письменників, життя і діяльність яких пов'язані з Чернігівщиною. Це — Михайло Коцюбинський, Микола Вороний, Грицько Чупринка, Павло Тичина, Олександр Довженко, Юрій Мушкетик, Євген Гуцало, Володимир Дрозд.

Нещодавно до бібліотеки надійшла повість-шоу «Музей живого письменника, або Моя довга дорога в ринок», видана в Києві видавництвом «Український письменник». Автор її — відомий український прозаїк, лауреат премій ім. Т. Г. Шевченка та ім. Головка, уродженець с. Петрушина Чернігівського району Володимир Дрозд, який певний час працював в редакціях олишівської районної газети «Голос колгоспника», обласної молодіжної газети «Комсомолец Чернігівщини» та республіканських газет «Літературна Україна» і «Молодь України».

Нова автобіографічна повість — весела, дотепна, читається легко, захоплює гострим сюжетом. І водночас, як і більшість творів В. Дрозда, це річ серйозна, це — сміх крізь сльози. Це — глибокоаналітична, правдива розповідь про долю славноого літературного покоління шістдесятників.

Серед новинок — брошура «Творчість Олександра Довженка», підготовлена викладачем Ніжинського педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя О. Г. Ковальчуком. Вона вийшла в серії «Бібліотека товариства «Просвіта» Ніжинського педінституту». У цій праці зроблена спроба прочитати з нових позицій кіноповісті «Зачарована Десна», «Повість полум'яних літ» та «Щоденник». Дана брошура-посібник для ліцеїстів, студентів.

Автор наступної книги, що поповнила краєзнавчий фонд ОУНБ, — Петро Антоненко. Народився в селі Авдіївці Куликівського району. Останні двадцять років працює в пресі, зокрема в Куликівській районній газеті. Один із засновників і перший редактор нового літературного журналу «Чернігів» (1993). Редактор обласної газети «Сіверщина». Його книга «Бабине літо» вийшла 1994 року. Ця перша збірка прози П. Антоненка є літературним додатком до газети «Сіверщина». Оповідання та етюди, включені до неї, писалися здебільшого в I половині 80-х років, дещо з них друкувалося.

Нова поетична збірка Якова Ковальця, що побачила світ 1994 року в Городнянській друкарні, називається «Веретено». Вірші згруповані в три розділи «Гефсиманська ніч», «Моя родина в 33-ому», «І Каяла й Десна». Більшість віршів присвячені історичним подіям, що мали місце в історії України, деякі з них відображають тяжку долю близьких автору людей. Яків Феофанович народився в селищі Талалаївці на Чернігівщині. Певний час працював у районній газеті, нині — завідуючий відділом обласної молодіжної газети «Гарт». Автор поетичних і прозових книжок «Олава», «Зірниця тривоги». «Не розлучаються двоє», «Росте тополя у Чернігові», «Беру вас на лікування», «Стрічка на кубанці», «І вони оживуть». Друкувався в альманасі «Вітрила», колективних збірниках, журналах України, Польщі, Чувашії.

Це лише невелика частка книг, які можна прочитати в нашій бібліотеці.

Ніна Романчук

